

MÅSTE MAN TRIVAS SÄMRE NÄR MAN BLIR ÄLDRE ?

- en studie av högstadieelever.

Stig Elofsson

**MÅSTE MAN TRIVAS SÄMRE
NÄR MAN BLIR ÄLDRE ?**

Stig Elofsson

© Stig Elofsson
ISBN 91-86768-42-5
Red. Lis Kullenberg

FORSKNINGSENHETENS FÖRORD

Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Stockholm startade tillsammans med fritidsförvaltningarna i Göteborg, Norrköping, Västerås och Eskilstuna 1984 ett forskningsprojekt omkring offentligt resursutnyttjande. Medel till projektet har utgått bl.a. från Delegationen för social forskning. 1985 genomfördes två skilda undersökningar. I vuxenstudien intervjuades 2400 stockholmare och 1000 västeråsare i åldrarna mellan 16 och 75 år. I ungdomsstudien intervjuades 7600 elever i årskurserna 1-9. Resultaten från dessa studier finns publicerade i en rad rapporter.

Under perioden 1990-1992 har vi på nytt intervjuat barn och ungdomar i Stockholm, Göteborg, Västerås och Norrköping. I Eskilstuna genomfördes undersökningen i slutet av 1992. I början på 1990-talet har det också genomförts studier i Malmö, Eslöv, Älvkarleby, Borås, Kalmar, Linköping, Arboga, Gävle, Laholm, Tyresö, Botkyrka, Säter och Örnsköldsvik. Dessa kommuner har själva betalat för sina fritidsundersökningar.

I den här rapporten försöker Fil. dr. Stig Elofsson besvara frågan om det måste vara så att högstadieelever trivs sämre ju längre de har gått i högstadiet. För innehållet i rapporten svarar författaren själv. Det bör påpekas att Elofsson har skrivit denna rapport på sin fritid.

Stockholm i november 1992

Ulf Blomdahl
Forskningsledare
Fritid Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<u>Sid.</u>
INLEDNING	1
RESULTAT	3
1. Samband med trivsel och ålder samt kön	3
2. Vad " förklarar " trivseln ?	4
3. Vad förklarar att trivseln minskar med åldern ?	7
VARFÖR TRIVS MAN SÄMRE NÄR MAN BLIR ÄLDRE ?	9
Notförteckning	
Bilaga: Publicerade rapporter	

INLEDNING

En bild, som många av oss delar, är bilden av förstaklassaren, som tycker det är roligt att gå i skolan. Lika allmän är bilden av högstadieeleven, som troligen svarar "det går väl an" om man frågar denne hur det är i skolan. Och i det senare fallet får vi kanske känna oss nöjda om vi får ett så **positivt** svar. Då man frågar elever hur de trivs i skolan verkar det vara så att trivseln minskar i det närmaste kontinuerligt årskurs för årskurs. I en undersökning av mellan- och högstadieelever i Arboga kan man sålunda se hur trivseln i skolan sjunker närmast kontinuerligt från årskurs 4 till årskurs 9. Frågar man däremot eleverna hur de trivs på fritiden sker inte alls samma förändring - det är ungefär en lika stor andel (en mycket hög) som trivs bra i alla årskurser. Samma bild framträder även i den undersökning jag kommer att behandla här trots att den enbart gäller högstadieelever.

Man måste alltså fråga sig om minskad trivsel i skolan skall ses som en naturlag. Att den första entusiasmen på lågstadiet tonas ned något kan ju vara naturligt men räcker inte till för att förklara den kontinuerliga nedgången i trivseln i skolan. Det är klart att man kan tänka sig att "verkligheten" drabbar eleverna allt mera och att den sämre trivseln är en följd av att man skall **lära för livet** i skolan. Men varför måste trivseln bli så låg? Frågar man vuxna hur de trivs på jobbet brukar minst 80% svara att de trivs bra.

Ett skäl för att speciellt behandla trivsel utifrån de resultat, som framkommer i undersökningen i Bergsjön (1) är faktumet att man i denna frågat eleverna både om hur de trivs i skola och på fritid men också hur de trivs med livet. Ett syfte med denna artikel är alltså att studera även sambandet mellan ålder och upplevd livskvalité. Frågan är om vi även här upplever en försämring av upplevd livskvalité med ökad ålder och vad trivsel i skolan har för samband med upplevd livskvalité. Ett andra syfte är att försöka utreda vad det är för skeenden i ungdomarnas liv som kan förklara den försämrade trivseln i skolan. Målsättningen är att studera vilka variabler, som förmedlar denna "effekt" för att få en bättre bild av vad det är för skeenden ungdomars liv, som kan förklara att trivseln blir sämre med ålder.

RESULTAT

1. Samband mellan trivsel och ålder samt kön.

Jag börjar med att i tabell 1 beskriva sambanden mellan hur man trivs - i skola, på fritid, med livet - och ålder separat för pojkar och flickor.

Tabell 1. Samband mellan hur man trivs - i skolan, på fritiden, med livet- för pojkar respektive flickor.

TRIVSEL		ÅRSKURS					
		7		8		9	
		P	F	P	F	P	F
I SKOLA	Mycket bra	29	28	32	17	11	13
	Ganska bra	31	54	36	54	40	30
	Det går an	35	16	24	20	29	46
	Dåligt	2	2	7	2	7	5
	Mycket dåligt	2	0	2	7	13	5
PÅ FRITIDEN	Bra	62	67	58	56	61	52
	Ganska bra	34	30	25	32	20	29
	Varken bra eller dåligt	2	2	12	12	9	11
	Ganska dåligt	0	2	3	0	2	0
	Dåligt	2	0	2	0	9	9
MED LIVET	Mycket bra	67	72	58	60	59	52
	Ganska bra	29	25	33	38	30	33
	Inte särskilt bra	4	4	7	3	7	11
	Dåligt	0	0	2	0	4	4

Låt oss börja med att se på trivseln i skolan. Bland pojkarna tycks det inte ske någon mera märkbar förändring mellan årskurserna 7 och 8. Däremot minskar trivseln ganska markant från årskurs 8 till 9. Bland flickorna tycks däremot trivseln minska mera kontinuerligt från årskurs 7 till 9. Men även här är minskningen kraftigare från årskurs 8 till 9. Jämför man pojkar och flickor finner man att fler flickor trivs mycket eller ganska bra i årskurs 7. I årskurs 8 trivs flickor och pojkar ungefär lika bra medan flickorna trivs sämre än pojkarna i årskurs 9.

Om vi ser till trivsel på fritiden tycks andelen som trivs dåligt vara något högre i årskurs 8 och 9 än i årskurs 7. Vi får alltså för pojkarna en svag försämring av hur man trivs på fritiden. Även bland flickor finns en liknande förändring, som är något kraftigare än bland pojkar men ändå betydligt mindre än vad gäller trivsel i skolan. Skillnaden mellan pojkar och flickor är marginella i samtliga årskurser.

Både bland pojkar och flickor kan vi se ett samband mellan ålder och hur man trivs med livet som innebär att man trivs sämre när man blir äldre. Bland pojkarna sker den största förändringen mellan årskurs 7 och årskurs 8. Bland flickorna sker det ett år senare, mellan årskurs 8 och 9. Skillnaderna mellan pojkar och flickor är små i samtliga årskurser. Möjligen kan man säga att det finns en svag tendens till att flickorna trivs något sämre i årskurs 9.

Sammantaget kan vi alltså konstatera att det finns tendenser till minskad trivsel - i samtliga avseenden - med ökad ålder. När det gäller hur man trivs på fritiden och med livet är förändringen relativt liten medan den är betydande då det gäller trivsel i skolan. Speciellt stor är i det senare fallet försämringen bland flickorna, vilket leder till att könsskillnader också förändras. I årskurs 7 trivs flickorna bäst i skolan, i årskurs 8 får vi ingen skillnad mellan pojkar och flickor, medan pojkarna trivs bättre än flickorna i årskurs 9. Däremot är könsskillnaderna små i samtliga årskurser när det gäller trivsel på fritid och med livet.

2. Vad "förklarar" trivseln?

Ett sätt att sammanfatta resultaten i föregående avsnitt är att ange korrelationerna mellan årskurs och trivsel i skolan (- 0,26), trivsel på fritiden (- 0,17) resp. hur man trivs med livet (- 0,16). Dessa mått är **grova mått** på sambanden eftersom de bygger på att alternativen kodas på skolan 1-5 (trivsel i skola och på fritid) respektive 1-4 (hur man trivs med livet). Men jag utgår från denna kodning för att kunna studera frågan: "Vad kan förklara att trivseln minskar med åldern?". Samtliga korrelationskoefficienter ovan skiljer sig signifikant från noll, dvs. vi kan säga att vi har stöd för påståendet att trivseln minskar med åldern.

För att studera om det går att finna förändringar i ungdomarnas situation, som kan "förklara" varför man trivs sämre genomförs regressionsanalyser. I dessa analyser tas - förutom årskurs - även med ett antal variabler, som beskriver ungdomarnas invandrarbakgrund, deras skol- och fritidssituation, deras sociala förankring samt tecken på bristande social anpassning. Den första frågan man ställer sig är om vi även i dessa regressionsmodeller finner ett signifikant samband med ålder. Kvarstår sambanden även här måste vi konstatera att det finns ett samband mellan trivsel och ålder, som ej kan "förklaras" av övriga faktorer, som ingår i modellen. Försvinner däremot sambanden, så innebär det att en eller flera av de övriga förklaringsvariablerna kan "förklara" varför trivseln minskar med åldern. I tabell 2 presenteras resultaten av regressionsanalyserna genom de standardiserade regressionskoefficienterna. I tabellen presenteras också resultaten av test av hypotesen att regressionskoefficienten är noll.

Tabell 2. Resultat från regressionsanalys av hur man trivs i skolan, på fritid och med livet på individuella faktorer.

FÖRKLARANDE VARIABEL	TRIVSEL					
	I SKOLA		PÅ FRITID		MED LIVET	
	Stand. regressions- koefficient	Test av hypotesen $\beta = 0$	Stand. regressions- koefficient	Test av hypotesen $\beta = 0$	Stand. regressions- koefficient	Test av hypotesen $\beta = 0$
Förklaringsgrad	29 %		17 %		22 %	
Kön	0,02		0,09		0,05	
Årskurs	-0,05		-0,02		-0,05	
Familjens ekonomiska resurser	-0,12	x	-0,05		+0,08	
Född utomlands	-0,07		0,03		0,07	
Antal föräldrar födda utomlands	-0,07		0,02		-0,05	
Val av kurs matem./engelska	-0,05		-0,06		0,00	
Skolk	-0,25	xxx	-0,27	xxx	-0,04	
Medlem i förening	-0,07		0,06		-0,01	
Motionerar	+0,14	x	0,09		0,01	
TV-tittande	-0,12	p=0,06	-0,07		-0,06	
Video-tittande	+0,04		0,05		0,05	
Kvällar i centrum	-0,02		-0,02		-0,06	
Antal kamrater	+0,03		0,12	p=0,05	0,23	xxx
Vuxen att prata med	0,13	x	0,15	x	0,19	xx
Tillsammans med någon	-0,01		0,06		-0,04	
Fritid med föräldrar	-0,04		0,08		-0,05	
Med i gäng	-0,04		-0,06		-0,12	p=0,07
Röker	-0,07		-0,10		-0,10	
Dricker alkohol	-0,14	x	0,06		-0,14	x
Ej hemma i tid	-0,08		0,09		-0,01	

x = 0,01 < p ≤ 0,05 xx = 0,001 < p ≤ 0,01 xxx = p ≤ 0,001

Vi kan direkt konstatera att sambanden mellan ålder och trivsel försvinner i regressionsanalyserna. Det har alltså kommit med variabler i modellerna, som kan "förklara" att trivseln minskar med åldern. Även om det finns gemensamma drag tycks det ändå i stor utsträckning vara olika faktorer, som kan sägas "förklara" trivsel i olika avseende. En faktor som dock slår igenom i samtliga fall är socialt stöd/social förändring från/hos vuxna. Kamratsidan tycks däremot inte spela så stor roll för trivsel i skolan i stället utan blir mera betydelsefull för trivsel på fritid och får en central roll för hur man trivs med livet.

De traditionella bakgrundsvariablerna - förutom ålder handlar det om kön, familjens materiella resurser samt invandraranknytning - tycks inte ha något starkare samband med trivseln. Däremot framträder som motpol till det positiva sambandet med socialt stöd/social förankring främst negativa samband med olika indikatorer på bristande social anpassning. Främst handlar det här om förekomst av skolk och alkoholkonsumtion.

Mera översiktligt kan man konstatera att det finns två faktorer, som uppvisar samband med trivsel i regressionsanalyserna, då man kontrollerar för andra variabler. Å ena sidan har vi ett positivt samband med socialt stöd/social förankring, å andra sidan negativa samband med indikationer på bristande social anpassning. Analyser säger oss dock inte något om vad de är som påverkar vad. Det är möjligt att social förankring resp. bristande social anpassning påverkar trivseln men det kan också vara tvärtom. Det är alltså mycket tänkbart, ja kanske till och med mest troligt att det är sämre trivsel som leder till sämre social anpassning - man skolkar, man konsumerar alkohol. Däremot verkar det mindre troligt att social förankring enbart kan ses som en följd av hur man trivs. Sambanden går naturligtvis i bägge riktningarna men det verkar ändå logiskt att tolka resultaten så att kontakten med vuxna - att ha någon vuxen att prata med om man har problem - är en utgångspunkt för att man skall trivas.

Faktorer som skulle kunna "förklara" att trivseln blir sämre då man blir äldre är försämrad social förankring och/eller ökad förekomst av indikationer på bristande social anpassning. I nästa avsnitt analyserar jag denna problematik genom att se närmare på sambanden mellan ålder och övriga förklaringsvariabler.

3. Vad förklarar att trivseln minskar med åldern?

För att studera vad det är som händer i ungdomarnas liv under högstadiet, vilket kan "förklara" att trivseln minskar, börjar jag med att presentera korrelationer mellan årskurs och övriga förklaringsvariabler i modellen. I tabell 3 redovisar jag dessa separat för pojkar och flickor.

Tabell 3. Korrelationer mellan årskurs och övriga förklaringsvariabler, som ingår i modellen.

VARIABLER	P	F
Familjens materiella resurser	+ 0,13	0,04
Född utomlands	- 0,01	- 0,04
Antal föräldrar födda utomlands	- 0,05	0,05
Val av kurs i matematik/engelska	- 0,10	0,01
Förekomst av skolk	0,43(xxx)	0,30(xxx)
Medlem i förening	- 0,11	- 0,03
Motionerar	- 0,02	- 0,16(x)
TV-tittande	0,13	- 0,01
Video-tittande	0,14(p=0,07)	0,10
Kvällar i centrum	0,27(xxx)	0,23(xx)
Antal kamrater	0,13	- 0,13
Någon vuxen att prata med	0,01	- 0,19(x)
Är "tillsammans" med någon	0,09	- 0,06
Gör saker på fritiden med föräldrar	- 0,09	- 0,00
Är med i gäng	0,30(xxx)	- 0,21(xx)
Röker	0,17(x)	0,18(x)
Konsumerar alkohol	0,33(xxx)	0,24(xx)
Ej hemma vid den tid föräldrar vill	0,23(xx)	0,10

Vi kan först konstatera att de både finns likheter och olikheter mellan pojkar och flickor. I huvudsak handlar det dock om likheter. För några variabler tycks åldersförändringarna bli olika bland pojkar och flickor. Bland flickorna minskar motionerandet medan det inte tycks ske någon förändring i detta avseende bland pojkar. Mer intressanta är dock andra skillnader som rör sociala kontakter samt tecken på sämre social anpassning. Flickor anger att de får sämre kontakt med vuxna - under högstadiet minskar andelen, som säger att de har någon vuxen de kan prata med om de har problem. Bland pojkarna sker ingen förändring.

Då det gäller att vara med i gäng får vi signifikanta samband både för flickor och pojkar men förändringarna går åt helt olika håll. Hos pojkarna ökar andelen, som säger att de går med i gäng, medan den minskar bland flickorna. Vi kan också konstatera en könsskillnad då det gäller att följa föräldrarnas regler om tider man skall komma hem. Bland pojkarna sker en tydlig ökning av regelbrotten under högstadiet. Även bland flickorna finns en svag tendens till ökande regelbrott men sambandet med ålder är svagt. (Det skiljer sig inte signifikant från noll). Slutligen kan vi konstatera att sambandet mellan ålder och alkoholkonsumtion är starkare bland pojkar än bland flickor men i bägge fallen sker en signifikant ökning under högstadiet.

Nu till frågan vad det är för förändringar som sker under högstadiet, som kan "förklara" den minskade trivseln. Ser vi till trivsel i skolan kunde vi finna att förändringen är starkare för flickor än för pojkar. I regressionsanalysen fick vi negativa samband mellan trivsel i skolan och förekomst av skolk respektive alkoholkonsumtion. Både bland pojkar och flickor ökar detta under högstadiet. Bland flickorna finner vi också en minskning av upplevt stöd från vuxna. Eftersom det finns ett positivt samband mellan just trivsel i skolan och upplevt socialt stöd från vuxna kan detta "förklara" att trivseln minskar kraftigare för flickor.

På samma sätt kan den minskade trivseln på fritiden "förklaras" av ökning av skolk samt bland flickor av att man upplever att det sociala stödet minskar. Bland flickorna finner vi - utöver upplevelsen att stödet från vuxna minskar - också en tendens till att man anger färre kamrater. Nu är det dock mycket tveksamt att tolka detta som ett minskat kamratstöd - troligen handlar det mera om att man går in i "intimare" samvaro med färre kamrater.

Då det gäller hur man trivs med livet tycks "förklaringen" till att trivseln minskar med åldern främst ligga i ökad alkoholkonsumtion och bland flickorna att dessa upplever ett mindre socialt stöd från vuxna. I regressionsanalyserna fann vi också positivt samband mellan hur man trivs med livet och antal kamrater samt negativt samband med att tillhöra gäng. I bägge dessa fall har vi olikartade samband med ålder bland pojkar och flickor. Bland pojkarna ökar värdena i båda avseenden, bland flickor minskar det. Troligen handlar det här om olikheter i pojkars och flickors utveckling. Bland pojkar vidgas kamratkretsen, bland flickor "intimiserar" kontakterna med kamraterna.

VARFÖR TRIVS MAN SÄMRE NÄR MAN BLIR ÄLDRE?

Sammantaget har vi kunnat konstatera att trivseln - både i skolan, på fritiden och med livet - minskar under de tre åren i högstadiet. Trivseln i skolan intar dock en speciell plats både vad det gäller nivån och storleken på förändringen. Minskningen är klart störst och andelen som säger att de trivs i skolan är mycket lägre än andelen, som säger att de trivs på fritiden och med livet. Och detta gäller inte bara i Bergsjön. I andra undersökningar får man liknande resultat - mycket färre trivs i skolan än på fritiden och andelen som trivs i skolan tycks sjunka nästan kontinuerligt i varje fall från årskurs 4 till årskurs 9. (3)

Innan jag går in på "förklaringar" till att trivseln minskar vill jag närmare ta upp den låga trivseln i skolan. Man kan ju fråga sig om det måste vara så att en hög andel - 30-50% - av högstadieeleverna som säger att de inte trivs. Skiljer vi mellan könen finner vi att upp till 20% (pojkar i årskurs 9) säger att de trivs dåligt. Ett försvar för att det inte går att göra så mycket åt det är att det handlar allt mera om att ungdomarna möter **livets realiteter**. Argumentet verkar inte särskilt övertygande - möjligen kan det förklara att trivseln sjunker något från den höga trivseln på lågstadiet, men inte att den kontinuerligt sjunker. Låt oss dock se på en av "livets realiteter", att förbereda sig för arbetslivet. Hur trivs vuxna på jobbet? I sin avhandling diskuterar Jonas Höög (Arbetsstillfredsställelse och frånvaro, Akademisk avhandling Umeå 1985) begreppet arbetstrivsel. Han anger i denna diskussion att man - på en direkt fråga om folks trivsel i arbetet - får en stor andel, som trivs. Normalt brukar denna andel ligga på 80%, dvs. betydligt högre än andelen elever på högstadiet, som säger att de trivs. I en speciell undersökning har han studerat hur anställda vid Algots Nord AB trivs. (4)

Jonas Höögs studie, som bl.a. behandlar arbetsstillfredsställelsen och den fysiska och psykosociala arbetsmiljön ingår i en utvärdering av konfektionsföretaget Algots Nord i Västerbotten. Den aktuella undersökningen genomförs i mars-maj 1976, dvs. knappt ett halvår innan det framkommer att företaget anser det företagsekonomiskt motiverat att lägga ned driften i Västerbotten.

I undersökningen jämför Höög arbetsstillfredsställelsen bland tre grupper (samtliga kvinnor)

- de, som är anställda vid Algots Nord vid undersökningstillfället
- de, som varit anställda vid Algots Nord men slutat
- övriga arbetssökande vid arbetsförmedlingarna i Lycksele, Norsjö och Skellefteå.

Dessa grupper skiljer sig avsevärt då det gäller arbetstillfredsställelse. På frågan "Hur trivs du på det hela taget på Din arbetsplats?" har 64% av de Algotsanställda, 73% av de som slutet och 86% av övriga arbets sökande svarat att de trivs bra. En förklaring till att Algotsanställda trivs betydligt sämre kan vara att de är mer missnöjda med den fysiska arbetsmiljön, störst problem att finna någon mening i arbetet, mindre tillfredsställda med innehållet i och utformningen av sina arbetsuppgifter, upplever mindre inflytande i arbetet och upplever sina arbetsförhållanden som något sämre.

I tabell 4 jämförs resultaten av undersökningen bland kvinnor på Algots Nord med flickor på högstadiet i Bergsjön.

Tabell 4.

Undersökning på Algots Nord bland kvinnor		Undersökning i Bergsjön 1991 Resultat för flickor			
Svarsalternativ	%	Svarsalternativ	%		
			7	8	9
Mycket bra	19	Mycket bra	28	17	13
Ganska bra	42	Ganska bra	54	54	30
Varken bra eller dåligt	26	Det går an	16	20	46
Ganska dåligt	9	Dåligt	2	2	4
Mycket dåligt	3	Mycket dåligt	0	7	5

SOU 1978:60, kap.10

Om vi ser till andelen, som trivs ganska eller mycket bra, så ligger flickorna i årskurs 7 och 8 över de, som arbetar på Algots Nord. I årskurs 7 är det till och med mer än 80% av flickorna, som säger att de trivs bra. I årskurs 9 är dock siffran drastiskt mycket lägre. Mindre än 50%, dvs. mycket lägre än bland de Algotsanställda, säger att de trivs bra. Och då jämför vi med en grupp vuxna som tycker sig ha en dålig (mycket dålig) arbetssituation.

Då man söker "förklaringar" till den minskade trivseln finner man både bland pojkar och flickor att denna förändring kombineras med ökning av skol- och alkoholkonsumtion. Bland flickorna finner vi också en minskad upplevelse av socialt stöd från vuxna (det blir färre som anser att de har någon vuxen att prata med om de har problem), då de blir äldre.

Låt oss börja med att se närmare på flickornas situation. Här är det uppenbarligen så att den starkare minskningen (än för pojkarna), dels av hur man trivs i skolan dels av hur man trivs med livet kan kopplas till att man under högstadiet (speciellt i årskurs 9) upplever ett sämre socialt stöd från vuxna. Rimligen handlar det här om ett stadium i tonårsflickornas utveckling, där relationen till föräldrarna förändras. Att flickorna upplever ett sämre socialt stöd från vuxna står väl i hög grad för att de tycker att det inte längre går att **prata** med föräldrarna. Detta behöver ju inte innebära att vuxna på något sätt försvunnit - föräldrarna kan ju fortfarande tycka att de finns till hands. Möjligen kan det vara så att det sociala kontaktnätet med vuxna är **bräckligare** än man kanske föreställer sig. Det består i hög grad av föräldrar (eller kanske mamman) och dess bräcklighet visar sig när flickorna kommer in i puberteten, då man börjar frigöra sig från föräldrar. Det vuxna kontaktnätet innefattar sällan andra personer, som kan **kompensera** för föräldern. Det vuxna kontaktnätet tycks inte heller kunna kompenseras - ersättas - med kontakter med kamrater. Det finns alltså en hel del, som talar för att flickornas upplevelse av ett försämrat socialt kontaktnät bland vuxna kan vara en förklaring till deras minskade trivsel.

Däremot är det mycket svårare att ta ställning till frågan om orsak - verkan - när det gäller sambandet både bland pojkar och flickor mellan minskad trivsel och förekomst av skolk resp. alkoholkonsumtion. Reagerar ungdomar - speciellt pojkar - på sämre trivsel genom att skolka och att dricka alkohol? Eller är det så att en ökning av skolk och alkoholkonsumtion - vilket sker under tonåren (speciellt bland pojkarna) - leder till att trivseln minskar? Vi ser av regressionsanalyserna att skolk resp. alkoholkonsumtion uppvisar olika samband med trivsel. Sålunda tycks skolk hänga samman med minskad trivsel i skola och på fritid, medan det inte tycks hänga samman med att man trivs sämre med livet. Skolk skulle följaktligen kunna vara en reaktion mot en **pressad situation** i skola och (eventuellt) på fritiden och ett sätt att hanterar denna situation. Man anger ju inte att man har en sämre livskvalité. Alkoholkonsumtion uppvisar däremot negativa samband - de som dricker mera trivs sämre - i skola och med livet. Däremot finns en svag tendens till att de som dricker mer alkohol snarast trivs bättre på fritiden. Sammantaget får man ändå ett intryck av att det finns ett samband mellan alkoholkonsumtion och upplevd livskvalité - de, som dricker alkohol trivs sämre med livet. Detta är mest markant för pojkar. Frågan är ju om vi här har en parallell till flickornas situation. Flickor angav ju att de upplevde

försämrade kontakter med vuxna, vilket kan kopplas till en försämring i upplevd livskvalité. Pojkarna anger ingen försämring av kontakter med vuxna (föräldrar), men självklart påverkar deras tonårsperiod - frigörelse från föräldrar - också relationen till vuxna. Deras reaktion blir handling, man drar sig hemifrån. En indikation på detta är t.ex. att man dricker mera alkohol. I så fall skulle man väl närmast se den ökade alkoholkonsumtionen, som ett annat tecken på sämre livskvalité.

NOTFÖRTECKNING

1) Fritidsundersökningen i Bergsjön genomfördes 1991 och omfattar 317 högstadiel elever - 163 pojkar och 154 flickor. Bergsjön är ett lågstatusområde med hög andel invandrare. Av de deltagande eleverna har endast 31% bägge sina föräldrar födda i Sverige medan 50% har bägge sina föräldrar födda utomlands. För de tre centrala frågorna jag studerar har vi följande internbortfall. För

- hur man trivs med skolan
- hur man trivs på fritiden
- hur man trivs med livet.

2) Det är viktigt att notera att ordet "förklara" så som det används inte behöver motsvara förklaring i rent kausal mening.

3) Vid en analys av fem fritidsundersökningar genomförda 1985 på samtliga tre stadier i Eskilstuna, Göteborg, Norrköping, Stockholm och Västerås erhöles följande andelar som säger att de trivs bra eller mycket bra i skola respektive på fritid.

Andel (%) som trivs bra eller mycket bra

ÅRSKURS	<u>I skolan</u>		<u>På fritiden</u>	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
1	80	86	83	84
2	77	83	88	91
3	71	77	92	93
4	60	75	94	93
5	57	69	90	91
6	53	65	94	93
7	54	55	94	93
8	52	52	90	87
9	41	45	91	87

- 4) SOU 1978:60 Arbetsmarknadspolitik i förändring, kap.10: Arbetsupp-
levelsen bland de anställda vid Algots Nord.

"I september 1972 tillkännagavs att Algots Johansson AB avsåg att bilda ett dotterbolag. Algots Nord AB. för att bedriva konfektionstillverkning i de tre västerbottensorterna Lycksele, Norsjö och Skellefteå. Etableringen berörde en branch som sedan mitten av sextiotalet befunnit sig i svårigheter. Produktionsvolymen var fallande och importen tog för varje år en allt större del av den svenska marknaden. Att etableringen trots denna utveckling kom att stödjas av staten får anses sammanhängande med att Algots betraktades som ett expansivt företag med goda utsikter att överleva den s.k. tekokrisen och med att produktionen skulle avsättas på den svenska marknaden oberoende av tillverkningsort eller -land.

Enligt det avtal som slöts mellan Algots och staten i september 1972 skulle Algots Nord ha 1 000 anställda vid kalenderårsskiftet 1977/78. Hösten 1976, då företaget hade 720 anställda, framkom emellertid att koncernledningen bedömde det som företagsekonomiskt motiverat att avveckla driften i Västerbotten. Genom ett statligt ingripande undveks en avveckling, men enligt ett nytt avtal reducerades personalstyrkan till ca. 500 anställda. Fortsatta lönsamhetsproblem medförde emellertid att betalningarna inställdes i samband med bolagsstämman den 8 juni 1977 och någon vecka senare försattes Algots Johansson AB och Algots Nord AB i konkurs.

De båda bolagen har därefter överförts till en nybildad statlig teko-koncern."

PUBLICERADE RAPPORTER

FORSKNINGSRAPPORTER:

- Blomdahl, U. **ERFARENHETSVERKSTAN**
En utvärdering
Fritid Stockholm 1984
- Blomdahl, U. **GYNNAR DE OFFENTLIGA SATSNINGARNA
PÅ FRITIDSOMRÅDET DE REDAN GYNNADE ?**
En granskning av budgetdepartementets
utredning i frågan m.m.
Fritid Stockholm 1985
- Blomdahl/Elofsson **FRITIDSAKTIVITETERNAS KUMULATIVITET**
En prövning av en generell hypotes.
Fritid Stockholm 1985
- Pettersson, D. **VI BESTÄMMER TILLSAMMANS**
En utvärdering av gårds kooperativet
i Navestad
Fritid Norrköping 1985
- Blomdahl, U. **DELTAR INVANDRARUNGDOMAR I FRITIDS-
OCH KULTURUTBUDET I MINDRE UTSTRÄCK-
NING ÄN SVENSKA UNGDOMAR?**
En studie av stadsdelen Navestad
Fritid Norrköping 1986
- Blomdahl/Elofsson **VILKEN FRITIDSVERKSAMHET VILL STOCK-
HOLMARNAS OCH VÄSTERÅSARNAS ATT
KOMMUNERNA SKA SATSA PÅ?**
En studie av den vuxna befolkningen
Fritid Stockholm 1987
- Blomdahl/Elofsson **UNGDOMAR - VÅLD - ORGANISERAD
FRITIDSVERKSAMHET i Socialstyrelsens
Va säger dom? - ungdomsforskarna**
Utbildningsproduktions AB 1987
- Blomdahl/Elofsson **FRITIDS- OCH KULTURVANOR
I Eskilstuna**
En studie av årskurserna 1 - 9 samt resultat
från Stockholm, Göteborg, Norrköping och
Västerås
Fritid Eskilstuna 1987
- Elofsson, S. **SEMESTERVANOR**
Hur utnyttjas fritidsförvaltningarnas utbud
av anläggningar och verksamhet?
Fritid Stockholm 1989
- Claeson, Å. **TRE ÅR MED BÅTSPORTGÅRDEN**
En utvärdering
Fritid Lidingö 1988

- Pettersson, D. **GÅRDSDEMOKRATI - PROJEKTET**
En utvärdering
Fritid Stockholm 1989
- Claeson, Å. **MANNEKÄNGUPPVISNING ELLER UTELEK?**
En utvärdering av ett flickprojekt
Fritid Stockholm 1988
- Blomdahl/Claeson m.fl. **FRITIDSGÅRDEN**
dess besökare och framtid
Fritid Stockholm 1989
- Elofsson, S. **ENSAMBOENDE MÖDRARS FRITIDS-
OCH KULTURVANOR**
Fritid Stockholm 1989
- Claeson, Å. **FRITIDSVANOR I GÖTEBORG**
En studie av årskurserna 1 - 9
Fritid Göteborg 1990
- Blomdahl, U. **FOLKRÖRELSENA OCH FOLKET**
med utblick mot framtiden
Carlssons förlag 1990
- Elofsson, S. **VILKA BETYDER MEST FÖR VAD
UNGDOMAR VILL GÖRA PÅ FRITIDEN-
FÖRÄLDRAR ELLER KAMRATERNA?**
Fritid Stockholm 1990
- Elofsson, S. **VAD VILL FÖRÄLDRARNA ATT UNGDOMAR
SKALL GÖRA PÅ FRITIDEN?**
sett ut ungdomars perspektiv
Fritid Stockholm 1991
- Elofsson, S. **VAD VILL UNGDOMAR GÖRA PÅ
SIN FRITID?**
Fritid Stockholm 1992
- Elofsson, S. **HUR SKILJER SIG PRIVAT- OCH OFFENTLIGT
ANSTÄLLDA VAD GÄLLER UTNYTTJANDE AV
DET OFFENTLIGA FRITIDSUTBUDET?**
Fritid Stockholm 1991
- Pettersson, D. **FRITIDSMETODIK FÖR TJEJER**
Fritid Stockholm 1991
- Elofsson, S. **VAD VILL SKOLUNGDOMAR
I STOCKHOLM FÖRBÄTTRA?**
Fritid Stockholm 1992
- Elofsson, S. **FRITIDENS KÖNSSKILLNADER**
Fritid Stockholm 1992
- Elofsson, S. **VAD ÄR BARN OCH UNGDOMAR
INTRESSERADE AV PÅ FRITIDEN?**
Fritid Stockholm 1992

- Elofsson, S. **MÅSTE MAN TRIVAS SÄMRE
NÄR MAN BLIR ÄLDRE ?**
En studie av högstadiel elever
Fritid Stockholm 1992
- Claeson, Å. **FLICKORS FRITID**
Fritid Stockholm 1992
- SMÅSKRIFTER:**
- Blomdahl, U. **VÄLFÄRDSMÄTNING INOM FRITIDS-
OCH REKREATIONSOMRÅDET**
Fritid Stockholm 1979
- Blomdahl/Elofsson **STOCKHOLMARNAS OCH VÄSTERÅSARNAS
BIBLIOTEKSVANOR**
Fritid Stockholm 1987
- Blomdahl/Elofsson **STOCKHOLMARNAS OCH VÄSTERÅSARNAS
UTNYTTJANDE AV ÖPPEN VERKSAMHET**
Fritid Stockholm 1987
- Blomdahl/Elofsson **STOCKHOLMARNAS OCH VÄSTERÅSARNAS
UTNYTTJANDE AV IDROTTS- OCH MOTIONS-
ANLÄGGNINGAR**
Fritid Stockholm 1987
- Blomdahl/Elofsson **STOCKHOLMARNAS OCH VÄSTERÅSARNAS
UTNYTTJANDE AV PARKER OCH GRÖN-
OMRÅDEN**
Fritid Stockholm 1987
- Blomdahl, U. **KAN BEFINTLIGA UNDERSÖKNINGAR AN-
VÄNDAS FÖR ATT GÖRA UTSAGOR OM
OFFENTLIGT RESURSUUTNYTTJANDE PÅ
FRITIDS- OCH KULTUROMRÅDET?**
Fritid Stockholm 1987
- Elofsson, S. **KAN SOCIOLOGISKA BAKGRUNDSFAKTORER
ELLER PSYKOLOGISKA MOTIVATIONS-
FAKTORER FRÄMST FÖRKLARA FRITIDS-
UTÖVANDET?**
Fritid Stockholm 1989
- Blomdahl, U. **MYT, VERKLIGHET OCH FRAMTID**
Fritid Stockholm 1990
- Claeson, Å. **FLICKOR OCH DEN ORGANISERADE
FRITIDEN**
Fritid Stockholm 1990
- Blomdahl, U. **PM - angående offentligt resursutnyttjande
inom fritidsområdet**
Fritid Stockholm 1990

FORSKNINGSREDOVISNINGAR:

Blomdahl/Elofsson	FRTIDSMÖNSTER MED AVSEENDE
PÅ KÖN OCH SOCIALGRUPP
Fritid Stockholm 1985
Pettersson, D.	BESÖKARE I PARKLEKEN
Fritid Stockholm 1985
Claeson, Å.	FARSTA- UNGDOMARS FRITIDSVANOR
Fritid Stockholm 1988
Claeson, Å.	TENSTA-UNGDOMARS FRITIDSVANOR
Fritid Stockholm 1988
Blomdahl/Elofsson	STOCKHOLMS-UNGDOMARS
FRITIDSVANOR
En studie av årskurserna 7-9
Tabellbilaga
Fritid Stockholm 1989
Blomdahl/Elofsson	UNGDOMARS FRITIDSVANOR
i Stockholm och en rad övriga kommuner
Tabellbilaga 1990/1991
Fritid Stockholm

FÖRVALTNINGSRAPPORTER:

Birch, T.	PÅ VÄG MOT FLICKOR I PARKLEK
Fritid Stockholm 1985
Birch, T.	FLICKOR I PARKLEK
Fritid Stockholm 1989
Scott, S.m.fl.	FRÅN CENTRUMGÅRD TILL SJÄLV-
STYRANDE GRUPPER I GRANNSKAPET
Rapport 1-3
Fritid Stockholm 1985/1986
Prawitz, M.	PÅ VÄG MOT GÅRDSDEMOKRATI
Slutrapport/handledning
Fritid Stockholm 1988
Mathiasson, P.	LÅT UNGDOMARNA TA MAKTEN
Handledning i gårdsdemokrati
Fritid Stockholm 1987
Blomdahl, U.	ATT UTVÄRDERA
FRITIDSGÅRDSVERKSAMHET
Fritid Stockholm 1989
Pettersson, D.	STUDIECIRKEL I GÅRDSDEMOKRATI
Fritid Stockholm 1991
Prawitz, M.	HUR HAR NI DET FLICKOR?
Fritid Stockholm 1992